

מפי כהן

שיעורו השבועי של

מו"ר הרב שמעון כהן שליט"א

לעילוי נשמת מו"ח הרה"ג המקובל הרב אליהו עטייה זצ"ל

ספר יהושע

פרק יח

התקהלות העם לקראת הורשת הארץ הנותרת

ראשי פרקים:

חלוקת הארץ לשבעת השבטים הנותרים ◊ התקהלות בני ישראל בשילה ◊ התקהלות בני ישראל לכבוד ה' ◊ מצוות הקהל ◊ שלוש מצוות נצטוו בכניסתם לארץ ◊ כיבוש הארץ גורם להשראת שכינה ◊ תחילת מנין השנים למעשרות ולשמיטין ולויבלות ◊ כל זמן שהיה המשכן בשילה נאסרו הבמות ◊ התקהלות בני ישראל לשם הקדשת מקום המשכן ◊ עד אנה אתם מתרפים ◊ כשעם ישראל מאוחד אין מקום לרפיון ◊ ראשון ל'שבעה' היה בנימין ◊ בניית ברמה

אשר על פני גי בן הנם אשר בעמק רפאים צפונה וירד גי הנם אל פתח היבوسی נגבה וירד עין רגל: ותאר מצפון ויצא עין שמש ויצא אל גלילות אשר נכח מעלה אדמים וירד אבן בהן בן ראובן: ועבר אל פתח מול הערבה צפונה וירד הערבה: ועבר הגבול אל פתח בית חגלה צפונה והיו תצאות הגבול אל לשון ים המלח צפונה אל קצה הירדן נגבה זה גבול נגב: והירדן גבל אתו לפאת קדמה זאת נחלת בני בנימין לגבולותיה סביב למשפחתם".

ערי נחלת בני בנימין

"והיו הערים למטה בני בנימין למשפחותיהם וריחו ובית חגלה ועמק קציץ: ובית הערבה וצמרים ובית אל: והעוים והפרה ועפרה: וכפר העמנה והעפני וגבע ערים שתיים עשרה וחצריהן: גבעון והרמה ובארות: והמצפה והכפירה והמצפה: ורקם וירפאל ותראלה: וצלע האלף והיבوسی היא ירושלים גבעת קרית ערים ארבע עשרה וחצריהן זאת נחלת בני בנימין למשפחתם".

חלוקת הארץ לשבעת השבטים הנותרים

סדר החלוקה נחלה נפתח בשבטים הקשורים ביסוד מלכות ישראל - יהודה ויוסף - משיח בן דוד ומשיח בן יוסף. שבת יהודה ובית יוסף (אפרים וחציו השני של מנשה) קיבלו נחלתם במערבה של ארץ ישראל, ומכיוון ששניים וחצי שבטים מישראל כבר קיבלו נחלתם ערב הכניסה לארץ בעבר הירדן המזרחי, נמצא שעד עתה חמישה שבטים קיבלו נחלתם - ראובן, גד, יהודה, מנשה ואפרים - ונותרו שבעה שבטים שטרם קיבלו נחלה.

שבעת השבטים הנותרים נשלחו לכתוב את שמות הערים והיישובים הנותרים לקראת המשך חלוקת הארץ בגורל. ראשון ל'שבעה' היה בנימין, כי הוא מדגל אפרים, ומקומו מיד לאחר 'בית יוסף', וגם עתידה נחלתו להיות אכסניה לשכינה.

פרק יח

הקמת משכן שילה

"ויקהלו כל עדת בני ישראל שלה וישכינו שם את אהל מועד והארץ נכבשה לפניהם: ויותרו בבני ישראל אשר לא חלקו את נחלתם שבעה שבטים".

המשך חלוקת הארץ בגורל

"ויאמר יהושע אל בני ישראל עד אנה אתם מתרפים לבוא לרשת את הארץ אשר נתן לכם ה' אלקי אבותיכם: הבו לכם שלשה אנשים לשבט ואשלחם ויקמו ויתהלכו בארץ ויכתבו אותה לפי נחלתם ויבאו אלי: והתחלקו אתה לשבעה חלקים יהודה יעמד על גבולו מנגב ובית יוסף יעמדו על גבולם מצפון: ואתם תכתבו את הארץ שבעה חלקים והבאתם אלי הנה ויריתי לכם גורל פה לפני ה' אלקינו: כי אין חלק ללוים בקרבכם כי כהנת ה' נחלתו וגד וראובן וחצי שבט המנשה לקחו נחלתם מעבר לירדן מזרחה אשר נתן להם משה עבד ה': ויקמו האנשים וילכו ויצו יהושע את ההלכים לכתב את הארץ לאמר לכו והתהלכו בארץ וכתבו אותה ושובו אלי ופה אשליך לכם גורל לפני ה' בשלה: וילכו האנשים ויעברו בארץ ויכתבוה לערים לשבעה חלקים על ספר ויבאו אל יהושע אל המחנה שלה: וישליך להם יהושע גורל בשלה לפני ה' ויחלק שם יהושע את הארץ לבני ישראל כמחלקתם".

גורל בני בנימין וגבולותיו

"ויעל גורל מטה בני בנימין למשפחתם ויצא גבול גורלם בין בני יהודה ובין בני יוסף: ויהי להם הגבול לפאת צפונה מן הירדן ועלה הגבול אל פתח ריחו מצפון ועלה בהר ימה והיו תצאתיו מדברה בית און: ועבר משם הגבול לזוה אל פתח לזוה נגבה היא בית אל וירד הגבול עטרות אדר על ההר אשר מנגב לבית חרון תחתון: ותאר הגבול ונסב לפאת ים נגבה מן ההר אשר על פני בית חרון נגבה והיו תצאתיו אל קרית בעל היא קרית יערים עיר בני יהודה זאת פאת ים: ופאת נגבה מקצה קרית יערים ויצא הגבול ימה ויצא אל מעיזן מי נפתוח: וירד הגבול אל קצה ההר

להעלות את הארון מעיר דוד למקום הקבע שלו בבית המקדש, ולשם כך מקהיל את ראשי העדה, אך השמועה עוברת מפה לאוזן, וכל מי ששומע חפץ להיות שותף במעמד המרגש ולתת כבוד לה', עד שנתאספו כל איש ישראל.

מצוות הקהל

משמעות דומה יש למצוות 'הקהל' - מצוות עשה היא להקהיל את כל ישראל, אנשים נשים וטף, בכל מוצאי שמיטה בחג הסוכות, בעת שיעלו לרגל, ולקרוא באוזניהם מן התורה פרשיות שמזרזות לאמונה, יראה, לימוד תורה וקיום מצוותיה⁶.

מגמתו של מעמד הקהל, שהתקיים אחת לשבע שנים, היא לרומם את כבוד התורה ומצוותיה. מעמד זה היה מכובד ומרשים, כל ישראל השתתפו בו, גדולים וקטנים, נשים וגברים, והנכבד שבכולם, המלך, היה קורא בתורה לפני העם. ומתוך כך היו מתעוררים כולם לשאול: מה עניינו של הכינוס הגדול הזה? והתשובה היתה עולה מאליה: "לשמוע דברי התורה שהיא כל עיקרנו והודנו ותפארנו, ויבואו מתוך כך לספר בגודל שבחה והוד ערכה, ויכניסו הכל בלבם חשקה, ועם החשק בה ילמדו לדעת את ה', ויזכו לטובה וישמח ה' במעשירי"⁷.

מצוות הקהל מעמידה את תורת ה' ואת מלכות ישראל במרכז החיים הלאומיים של האומה ומביאה להשראת שכינה. זה כוחה של ההתקהלות, שהיא מביאה לריבוי השראת שכינה⁸, ונראה שזו גם סיבת ההתקהלות שבפרקנו - הכנה להשראת השכינה.

שלוש מצוות נצטוו בכניסתם לארץ

שלוש מצוות נצטוו ישראל בכניסתם לארץ⁹: להעמיד מלך, להכרית זרעו של עמלק ולבנות את בית הבחירה. לולא דמסתפינא הייתי אומר, שבפרקנו עלו ישראל מדרגה בשלוש מצוות אלו. בתקופת הכיבוש והחלוקה - מלכות ישראל עדיין לא הוקמה, זרע עמלק לא הוכחד, ובית המקדש טרם נבנה, אך היסוד לשלוש אלה החל, כדלהלן:

העמדת מלך - ליהושע בן נון היה גדר של מלך¹⁰. מינוי מלך בישראל נעשה על ידי סנהדרין ונביא, וכך היה במינויו של יהושע, כמבואר ברמב"ם¹¹ בהלכות מלכים, שכתב:

"אין מעמידין מלך בתחילה אלא על פי בית דין של שבעים זקנים ועל פי נביא, כיהושע שמינהו משה רבינו ובית דינו, וכשאלו ודוד שמינם שמואל הרמתי ובית דינו".

הכרתת זרעו של עמלק - אמנם לא נמחה זרעו של עמלק בשלמות, אך חלק משמעותי מעמי כנען הובס במערכה על כיבוש הארץ, וכך קיימו את מצוות ה' הנוגעת לעמים אלו - "רק מערי העמים האלה אשר ה' אלקיך נתן לך נחלה לא תחיה כל

התקהלות בני ישראל בשיילה

לצורך חידוש החלוקה בגורל נקהלו כל עדת בני ישראל בשיילה - לב נחלת אפרים. פתיחת הפרק בהיקהלות בני ישראל מזכירה לנו את פתיחת פרשת ויקהל, בה נאמר: "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל¹". ביום הכפורים ירד משה מן ההר והלוחות השניים בידו, אות לסליחת ה' על עוון העגל. באותה העת היו ישראל ראויים לבנות את המשכן שבו תשרה השכינה, ולשם כך הקהיל משה את כל העם - אנשים, נשים וטף, כדי שיהיה לכולם חלק בבניית המשכן².

נמצאנו למדים שהקהלתם של ישראל באה כהכנה להשראת שכינה. כך בפרשת ויקהל וכך גם כאן. התקהלות בני ישראל בפרקנו מהווה הכנה להמשך חלוקת הארץ לנחלות, וכאשר כל שבט יושב במקום הראוי לו, ישנה השראת שכינה.

התקהלות בני ישראל לכבוד ה'

לשון דומה אנו מוצאים אצל דוד ושלמה. מיד לאחר שכבש דוד את ירושלים, ביקש להעלות את ארון ברית ה' מבית אבינדב בקרית יערים לירושלים, ולשם כך הקהיל את העדה, וכך נאמר: "ויקהל דוד את כל ישראל מן שיחור מצרים ועד לבוא חמת להביא את ארון האלקים מקרית יערים"³. ובהמשך שוב נאמר: "ויקהל דוד את כל ישראל אל ירושלים להעלות את ארון ה' אל מקומו אשר הכין לו"⁴.

לשון דומה מוצאים אנו אצל שלמה המלך, לקראת העלאת הארון מעיר דוד לקודש הקדשים, וכך נאמר: "אז יקהל שלמה את זקני ישראל את כל ראשי המטות נשיאי האבות לבני ישראל אל המלך שלמה ירושלים להעלות את ארון ברית ה' מעיר דוד היא ציון"⁵. ומבאר שם האברבנאל:

"סיפר הכתוב שאחר תשלום המלאכה ראה שלמה לתת בה התכלית הנכסף שהוא להביא ארון ברית ה' לקודש הקדשים כדי שישרה שם שכינה.

ושם מגמתו ראשונה בהבאת הארון, כי זה הוא מה שהתלונן עליו דוד 'וארון ברית ה' בתוך היריעה' (שמואל ב' ז, ב), ומפני כבודו צוה שיקהלו כל זקני ישראל והם השופטים והחכמים וכל ראשי המטות שהם הנשיאים, להעלות את ארון ברית ה' מעיר דוד ולהביאו בכבוד גדול.

וזכר הכתוב שעם היות ששלמה לא קרא ולא הקהיל כי אם לזקנים וראשי האבות, הנה כל איש ישראל הם מעצמם נקהלו אל המלך, כי כאשר ידעו מהקהל הזקנים והאבות קמו כל העם והלכו אחריהם, לא לכבוד הזקנים בלבד כי אם לכבוד השם, וזהו שאמר: 'ויקהלו אל המלך שלמה כל איש ישראל'".

לאחר שהעלה דוד את ארון ברית ה' לירושלים, בנה לו אוהל מיוחד, אך הרגיש שאין זה מספיק, ולכן קרא לנתן הנביא ואמר לו: "ראה נא אנכי יושב בבית ארזים וארון האלקים יושב בתוך היריעה" - זה לא מכובד שאני יושב בבית ארזים וארון ה' נמצא בבית העשוי מיריעות. הרגשה דומה מרגיש שלמה ומבקש

⁶ ראה דברים לא, י-ג.

⁷ ספר החינוך מצוה תריב.

⁸ ראה אור החיים דברים לג, ב.

⁹ ראה סנהדרין כ"ב.

¹⁰ ראה יומא ע"ב; סנהדרין מט ע"א.

¹¹ רמב"ם הלכות מלכים א, ג.

¹ שמות לה, א.

² ראה רמב"ן שמות לה, א.

³ דברי הימים א' יג, ה.

⁴ דברי הימים א' טו, ג.

⁵ מלכים א' ח, א.

"זה היה אחר י"ד שנה משבאו לארץ שבע שכבשו ושבע שחלקו, וי"ד שנים אלו היה אהל מועד בגלגל, ואחר כך השכינוהו בשילה, ואז נאסרו הבמות כל זמן שהיה בשילה".

מלבד כותל האבן שהבדיל בין משכן שילה למשכנים האחרים שבהם קיר המשכן היה מקרשים, נתייחד משכן שילה בכך שבתקופת בניינו ארון הברית היה בתוך המשכן. בירושלמי²⁰ מובא כי "כל זמן שהארון בפנים הבמות אסורות, וכאשר הארון בחוץ - הותרו הבמות". במובן זה, שילה שונה מן התחנות האחרות של המשכן: גלגל, נוב וגבעון, שבהם הארון היה מחוץ למשכן, ודומה במובנים רבים בעניין זה לירושלים.

בזמנים שבהם ארון הברית לא היה במשכן, הקרבת הקרבנות בבמה היתה מותרת, ובזמנים שבהם היה הארון במשכן, הקרבת קרבנות בבמה נאסרה, לכן בשנים שבהן היה המשכן בשילה נאסרה ההקרבה בבמה. אין מדובר בעבודה זרה חלילה, אלא בבניית מבנה הדומה למזבח מחוץ למקדש לצורך הקרבת קרבנות יחיד לה'.

לפני שנבנה המשכן בשילה היה מקום לעבודת ה' פרטית, ובשנים שבהן היה המשכן בשילה נאסרו הבמות, ועבודת ה' קיבלה מעמד ציבורי. השראת השכינה בישראל מתגלה ביותר כאשר היא בציבור ולא בפרטים. ומבואר מדוע נקלה ישראל דווקא בהזדמנות זו.

התקהלות בני ישראל לשם הקדשת מקום המשכן

בספר "קהלת יעקב"²¹ מבואר הביטוי 'כל עדת בני ישראל', וכך כתב:

"יש להבין הכפל הזה למה, ולמה לא כתיב 'כל בני ישראל'.

ונראה לומר, דידוע הא דתנן בפרק ב' דשבועות (יד ע"א): אין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא במלך ונביא ואורים ותומים וסנהדרין וכו', וכל ישראל אחריהם... ולפיכך הכא כשבאו לעשות משכן ה' ויקהלו כל עדת בני ישראל, ד'עדה' - הם הסנהדרין כדכתיב: 'ואם כל עדת ישראל' (ויקרא ד, יג), ורצה לומר הסנהדרין, 'בני ישראל' - כפשוטו שנכללים כולם כאחד, ואיכא מלך ונביא ואורים ותומים וכו', וממילא שרתה השכינה עליהם, ואז וישכינו שם את אהל מועד".

הרחבת תחומה של ירושלים או הרחבת תחומי העזרה שבבית המקדש יכולה להיעשות רק על ידי ארבעה גורמים המסכימים לכך, והם: מלך, נביא, אורים ותומים וסנהדרין. לאור זאת מבאר ה"קהלת יעקב", שלשם הקדשת מקום המשכן בשילה היה צורך בהקהלת 'כל עדת בני ישראל' שהם כוללים בתוכם את כל הארבעה האמורים.

עד אנה אתם מתרפים

בתוך התכנסות העם בשילה, כהכנה לקראת השראת השכינה במשכן שילה, בארץ ישראל ובעם ישראל, וכן הכנה להמשך הכיבוש והירושה, באה טרוניה מצד יהושע כלפי שבעת

נְשָׁמָה. כִּי הִחַרְם תַּחֲרִימָם הַחַתִּי וְהָאֹמִי הַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרָזִי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי כְּאֲשֶׁר צִוָּךְ ה' אֱלֹהֶיךָ"¹².

בניית בית הבחירה - המשנה **בזבחים**¹³ אומרת כי המשכן בשילה היה בנוי על ידי אבנים מלמטה ויריעות מלמעלה, והשוני שבינה לבין בית המקדש היה רק בגג העליון החסר. גם הביטוי 'בית ה' מוזכר בנביאים רק בקשר למשכן שילה¹⁴ ולבית ה' בירושלים. וכן הביטוי 'היכל' מוזכר ביחס לשילה¹⁵, אף שבדרך כלל ביטוי זה מכוון לבית המקדש הקבוע בירושלים¹⁶.

לאור זאת נוכל לומר שבני ישראל התקהלו כדי לציין עליית מדרגה זו בקיום שלוש המצוות שניתנו בכניסה לארץ ישראל.

כיבוש הארץ גורם להשראת שכינה

טעמים שונים להתקהלות זו מוצאים אנו בדברי המפרשים, וכתב הר"י קרא¹⁷:

"כיבוש הארץ גורם ל'וישכינו שם את אהל מועד', שמשנכבשה לפנייהם הארץ נבחרה שילה מקום שכינה, כדכתיב: 'ועברתם את הירדן וישבתם בארץ אשר ה' אלקיכם מנחיל אתכם והניח לכם מכל איביכם מסביב וישבתם בטח, והיה המקום אשר יבחר ה' אלקיכם בו לשכן שמו שם שמה תביאו את כל אשר אנכי מצוה אתכם עולתיכם וזבחיכם'".

לפי דבריו התקהלות בני ישראל באה כהכנה להשראת השכינה בשילה, ומה שהביא להשראת שכינה זאת הוא כיבוש הארץ.

תחילת מנין השנים למעשרות ולשמיטין וליובלות

ב"סדר עולם רבה¹⁸ מצוין כי התקהלות זו מציינת את הזמן שבו החלו בני ישראל למנות שנים שעל פי הן יקבעו הלכות תרומות ומעשרות, הלכות שמיטה והלכות יובל, וכך כתוב שם:

"ארבעה עשר שנה שעשו ישראל בגלגל, הן שבע שכבשו, ושבע שחילקו, ואחר כך ויקהלו כל עדת בני ישראל שלה' וגו' (יהושע יח, א). באותה שעה התחילו למנות למעשרות ולשמיטין וליובלות".

התקהלות בני ישראל היתה בתום שבע שנות הכיבוש והחלוקה, וממנה והלאה התחילו למנות את השנים. כלומר לא די בהעלאת ארון ברית ה' אל מקום הקבע שלו בקודש הקדשים, כדי להביא לגילוי שכינה, אלא יחד עם זאת יש לקדש את הארץ במצוות התלויות בה.

כל זמן שהיה המשכן בשילה נאסרו הבמות

הרד"ק¹⁹ מבאר, שהתקהלות בני ישראל בשילה מציינת את הזמן שבו נאסרו הבמות, וזו לשונו:

¹² דברים כ, טז.

¹³ זבחים פ"ד, מ"ו.

¹⁴ ראה שמואל א' ז, כד; ג, טו; שופטים פרק יח.

¹⁵ ראה שמואל א' א, ט; ג, ג.

¹⁶ ראה מלכים א' ו, לג; ז, כא.

¹⁷ ר"י קרא יהושע יח, א.

¹⁸ סדר עולם רבה פרק יא.

¹⁹ רד"ק יהושע יח, א.

²⁰ ירושלמי מגילה פ"א, ה"ב; וכן בתוספתא זבחים יג, ח.

²¹ קהלת יעקב יהושע יח, א.

בדרך הטבע, היא נשמטה מידינו אז, ושוב באורח פלא, מעבר להגיון, היא ניתנה לנו, היא הוגשה לנו **עכשיו**.

התשובה לכך רמוזה לנו בסוד-שיח של חכמי קדם. על ירושלים נאמר בתלמוד הירושלמי²⁶: 'כעיר שחוכרה לה יחדיו - עיר שמחברת ישראל זה לזה'. ובצורה אחרת נשנה הדבר בתלמוד הבבלי²⁷: 'לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך - לא אמרתי אלא בשעה שכל ישראל נכנסין בשער אחד'.

אכן, לפני תשע עשרה שנה פרץ הפלמ"ח דרך שער ציון, ואילו חיילי אצ"ל עמדו לפרוץ דרך שער שכם. מפולגים ומפורדים היינו. אילו הצלחנו אז, היו 'שניים אוהזין' בירושלים, וכל אחד היה אומר 'כולה שלי'. ירושלים היתה הופכת למקור של פירור, לסיבה של מריבה ומדון. סלעי ירושלים היו הופכים לסלעי מחלוקת. ואילו 'ירושלים - לא נתחלקה לשבטים'²⁸, היא ניתנה לעם ישראל כולו. ומקרא מלא הוא: 'שאלו שלום ירושלים, ירושלים באה להרבות שלום בעולם.

ולכן: רק עתה, כשנכנסנו כולנו דרך שער אחד - שער האריות - 'הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא' - רק עתה, כשכולנו מאוחדים, כשבראשנו עומדת ממשלת ליכוד לאומי, כשצבאנו הלוחם הוא צבא אחד - צבא הגנה לישראל, כשמאחורינו עומדים בלב אחד כל אחינו אשר בתפוצות הגולה, רק עתה זכינו למאורע הגדול: המחזיר שכינתו לציון החזיר לנו את **ירושלים**!

כשעם ישראל מאוחד אין מקום לרפיון ואין מקום לחשש, יש לשנס מתנים ולאזור אומץ ולצאת למלחמה מתוך ביטחון מלא בה', ויתקיים בנו "בְּאַלְקִים נַעֲשֶׂה חַיִּל וְהוּא יְבוֹס צְרִינּוּ"²⁹.

ראשון ל'שבעה' היה בנימין

בהמשך³⁰ מדריך יהושע את העם בהדרכה מעשית מפורטת. יהושע שולח שלושה נציגים מכל שבט להתהלך בארץ כדי לראות את שדותיה, הריה ועמקיה, לכתוב את שמות הערים והיישובים לפי צורך נחלתם של השבטים, ולחזור עם כל הנתונים הדרושים כדי שיוכל להפיל גורל ולקבוע לכל שבט את נחלתו.

הזכרנו כי ראשון ל'שבעה' היה בנימין. שבט בנימין הוא השבט הראשון מבין השבעה הנותרים שקיבל נחלה על אף היותו הצעיר שבשבטים, וכן זכה ליטול חלק בירושלים, במקום המקדש. "בְּיַלְקוּט שִׁמְעוּנִי"³¹ מבואר על מה ולמה ניתנה לו זכות זו, וזו לשון המדרש:

"ומפני מה שרתה שכינה בחלקו של בנימין? שכל השבטים היו במכירתו של יוסף ובנימין לא היה שותף עמהן, וכל השבטים נולדו בחוצה לארץ ובנימין נולד בארץ ישראל".

בנימין לא היה שותף בעוון מכירת יוסף, וכן עמדה לו קדושת ארץ ישראל שבה נולד. ועל כך ניתן להוסיף את העובדה שלא השתחוה לעשיו כמו כל האחים, כי עדיין לא נולד³². תכונות

השבטים שהתרשלו מלהתנחל בארץ בפועל, ונתרו במחנות בגלגל ובשילה, וכך נאמר:

"וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד אָנָּה אַתֶּם מִתְרַפִּים לְבֹא לְרֶשֶׁת אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם"²².

מתוך התקדשות העם בהתכנסות המרוממת בשילה, באה תביעתו של יהושע מהעם להביא לידי ביטוי מעשי את הקומה הרוחנית שנבנתה ולהמשיך ביתר שאת בהורשת הארץ והנחלתה ללא דיחוי. וכתב **המלבי"ם**²³:

"עד אנה אתם מתרפים לבא לרשת - כי ה' אמר אליו: 'אתה זקנת וכו', אנכי אורישם רק הפילה בנחלה' (יהושע יג, א-ו), ואם כן תלה ה' הורשתם במה שיפילה בנחלה שידע כל שבט חלקו, אם כן במה שלא יחלקו גורל השבטים הם מתרפים לבא לרשת.

ומהרי"א [אברבנאל] פירש, לפי שלא רצו לחלק עד הנה מיראתם שאז לא יעזור כל אחד לחברו להוריש חלקו, ורצו שכולם יכבשו ביחד ואחר כך יחלקו, רק יהודה ויוסף שאלו חלקם ראשונה כי אמין ליבם בגיבורים, לכן אמר 'עד אנה אתם מתרפים'".

לפי המלבי"ם, תוכחת יהושע לעם נבעה מכך שהירושה היתה תלויה בחלוקה לנחלות, וכוונת יהושע היתה לזרז את שבעת השבטים הנותרים ולהוכיח אותם על התרשלותם בדבר, כדי שיוכלו להוריש את הארץ הנותרת. ומה גרם לשבטים לעכב את החלוקה? לפי האברבנאל, רצון השבטים היה להילחם יחד ואחר כך לחלק, וזאת מחשש פן יסתלק כל אחד לנחלתו לאחר כיבושה ויוותרו האחרונים לבדם, ויהושע זרזם לצאת למלחמה בגבורה מתוך ביטחון מלא בה' ולא להיות תלויים אחד בשני. וביתר הרחבה ביאר ה'**מצודת דוד**'²⁴:

"עד אנה וכו' אשר נתן וכו' - רוצה לומר הן ידעתי מחשבותיכם מה שאינכם שולחים לכתוב גבולות הארץ ולחלקה כי תחשבו אם כל אחד יכיר חלקו פן יפרדו איש מאחיו ולא ילחם האחד בעבור חלק האחר, ולזה אמר עד מתי יהיה לכם רפיון ידיים הלא ה' הוא הנותן לכם את הארץ, ואם כן אף בשלא יעזור האחד לחברו תוכלו להם, כי ה' ילחם לכם".

דברים אלה נאמרים על ידי יהושע בזמן שבני ישראל מכונסים ומאוחדים בשילה. כאשר עם ישראל מאוחד, אומר יהושע לעם, יש השראת שכינה בישראל ואיננו תלויים בעזרה המעשית של שבט אחד לשבט אחר, כי מובטח לנו שנכריע את עמי כנען ונירש את הארץ.

כשעם ישראל מאוחד אין מקום לרפיון

יומיים בלבד לאחר כיבוש ירושלים במלחמת ששת הימים, נשא **הרב משה צבי נריה זצ"ל** דברים בפני אסיפת מורים ומנהלים של בתי-הספר בירושלים, שהתקיימה באולם העיריה, וכך אמר²⁵:

"בין ההגיגים והתחושות של הימים הגדולים האלה, מסתמנת גם שאלה-תמיהה: מדוע לא נתן הקב"ה את ירושלים בידינו אז, בתש"ח, ובמה זכינו שהיא תוחזר לנו **עתה**? באורח פלא, כלל לא

²⁶ בבא קמא פ"ז, ה"ז

²⁷ זבחים קיד ע"ב

²⁸ יומא יב ע"א

²⁹ תהלים קח, יד.

³⁰ יהושע יח, ד-ו.

³¹ ילקוט שמעוני תורה פרשת יתרו רמז רפד.

³² ראה אסתר רבה ז, ח.

²² יהושע יח, ג.

²³ מלבי"ם יהושע יח, י.

²⁴ מצודת דוד יהושע יח, ג.

²⁵ ראה מועדי הראי"ה עמ' 444 והערה 5 שם.

הים הגדול - נאמרה לשון ירידה - 'יירד הגבול' 'ותאר הגבול' - כלומר מקרית יערים ועד הים הגדול רק ירד גובה הגבול של נחלת שבט יהודה, או שנשאר בגובה המקום הנזכר לפניו. ואילו בגבול נחלת שבט יהודה עם נחלת שבט בנימין, שהוא מים המלח עד קרית יערים, כתוב: 'ועלה הגבול' 'ותאר הגבול' ולא כתוב כלל 'יירד הגבול'. אמרו שמואל ודוד: מוכח מלשון הפסוקים שנחלת בנימין היא הגבוהה ביותר, והמקום הגבוה שנחלה הוא ההר שעל פני גי הנם שלפניו מוזכרת העליה האחרונה, או מעין מי נפתוח המוזכר אחריו. ומסתבר שזהו המקום הגבוה ביותר הראוי לבנין המקדש. סברו לבנותו במקום הנקרא 'עין עיטם', שהוא המקום הגבוה שנחלת בנימין, ומכיוון שכתוב בברכת משה לשבט בנימין "וּבִין כְּתָפָיו שֶׁכֵן"³⁷, הסיקו שבית המקדש צריך להיבנות בגובה הכתף ולא בגובה הראש, ובנוהו בירושלים שהיא נמוכה מעט מעין עיטם. וביאר **המהר"ל**³⁸:

"ובין כתפיו שכן", כבר אמרנו כי בנימין בפרט הוא מוכן לקבל כבוד השכינה, ולפיכך כתיב 'ובין כתפיו שכן', כי הכתפים מיוחדים לקבל משא, ואין הראש מיוחד לקבל, רק הכתפים, ולפיכך אין ראוי לבנות רק בדבר דומה שהוא מקבל והם הכתפים".

יהודה ויוסף שייכים לראש - להנהגת ישראל, להרמת קרנם ולהחשת גאולתם. ומי שנושא את הראש זה שבט בנימין המשמש ככתפיים ונושא את הראש בגאון.

של שבט בנימין היא 'זקיפות קומה', הוא לא משתתף במכירת יוסף וגם לא משתחוה לעשיו, וממנו יצא מרדכי היהודי שעליו נאמר: "וּמְרַדְכֵי לֹא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה"³³.

בניות ברמה

כשברח דוד מלפני שאול לאחר ששלח אחריו להמיתו, בא דוד לפני שמואל לרמה וסיפר לו מה שאירע לו עם שאול, "וַדָּוִד בָּרַח וַיִּמְלֹט וַיָּבֵא אֶל שְׁמוּאֵל הַרְמְתָה וַיִּגְדֵּל לוֹ אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה לוֹ שְׂאוּל וַיִּלְךָ הוּא וְשְׁמוּאֵל וַיֵּשְׁבוּ בְּנֵי־וֹת"³⁴. הגמרא **בזבחים**³⁵ שואלת "מה ענין נזירות אצל רמה?" - בכל מקום נכתבה ה'רמה' לבדה, ומדוע כאן נוסף שהיו ב'נזירות' שברמה? אלא היו שמואל ודוד יושבים ברמה, במקום מגוריו של שמואל, ושם היו עוסקים ב'נזירות' של עולם, כלומר במציאת המקום הראוי על פי התורה לבניית בית המקדש. נאמר בתורה: "כִּי יִפְלֵא מִמֶּךָ דָּבָר לְמִשְׁפָּט בֵּין דָּם לְדָם בֵּין דִּין לְדִין וּבֵין נֶגַע לְנֶגַע דְּבָרֵי רִיבֹת בְּשַׁעֲרֵיךָ וְקִמַּתְּ וְעָלִיתָ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ"³⁶. מפסוק זה עולה שמכל הערים עולים לבית המקדש, נמצא שבית המקדש הוא במקום הגבוה ביותר בכל ארץ ישראל. התבוננו שמואל ודוד בדבר ולא ידעו להכריע מהו המקום הגבוה ביותר בארץ ישראל שראוי לבנות בו את בית המקדש, ובנחלת איזה שבט הוא מקום זה. הביאו ספר יהושע ופתחו בפרקים שבהם נכתב פירוט גבולות הנחלות, והעלו מלשון הפסוקים, שבכל פירוט גבולות נחלות השבטים שבצפון נחלת שבט יהודה - מקרית יערים ועד

³³ אסתר ג, ב.

³⁴ שמואל א' יט, יח.

³⁵ זבחים נד ע"ב.

³⁶ דברים יז, ח.

³⁷ דברים לג, יב.

³⁸ מהר"ל חידושי אגדות זבחים נד ע"ב.